Rapportage monitoring 2025

De flora en fauna van Kroondomein Het Loo

SOORTEN NL

Zoogdier
vereniging

Werkgroep
Adderonderzoek
Nederland

Sovon

RAVON

De
Vlinderstichting

kenniscentrum insecten en andere ongewervelden
EIS

Vleermuiswerkgroep
Gelderland

BLWG

Natuurvereniging
KNNV

NMV

De flora en fauna van Kroondomein Het Loo 2025

Tekst
Gerdien Bos

Met medewerking van
Egbert de Boer, Carin Bosch, Ger Breman, Jurriën van Deijk, Cor van Emst, Henk van den Ende, Jan Folbert, Gerhard Glas, Bert Hanekamp, André Hartgers, Mischa van der Hout, Frank Huisman, Ruud Kaal, Danny Kamp, Ruud Knol, Peter de Koning, Miriam van der Laak, Carolien & Peter Londerman, Frank Majoor, Iwan Mensink, Koos Middelkamp, Eddy & Marianne Oorthuysen, Peter Oostrum, Maarten Prins, Yvonne Radstake, Vince Ronde, Wessel Slob, John Smit, Inge Somhorst, Tariq Stark, Elma Suurland, Hans Toetenel, Willem van der Vegt, Berco Verhoek, Rob Versteeg, Hetty Verstraaten, Michiel Visch, Regina Vlijm, Sjaak Vroom, Eelke van Wijk, KNNV Epe-Heerde & KNNV Beken en Sprengen

Rapportnummer
VS2026.012

Projectnummer
P2025.053

Productie
De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
T 0317 46 73 46
E info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

Opdrachtgever
Kroondomein Het Loo (Jaap Bouwman)

Deze publicatie kan worden geciteerd als
Bos-Groenendijk, G.I. & vrijwilligers (2026). De flora en fauna van Kroondomein Het Loo, rapportage monitoring 2025. Rapport VS2026.012, De Vlinderstichting, Wageningen.

Trefwoorden
Kroondomein Het Loo, flora, fauna, SoortenNL, vogels, beekprik, reptielen, vleermuizen, vliegend hert, dagvlinders, spinnen, libellen, planten, korstmossen, paddenstoelen, themadag, vrijwilligers

maart 2026

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigden/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van De Vlinderstichting, noch mag het zonder een dergelijke toestemming gebruikt worden voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

1. Inleiding 5
2. Vleermuizen 7
3. Vogels 8
4. Reptielen 10
5. Vissen en amfibieën 12
6. Insecten 13
7. Spinnen 17
8. Planten 19
9. Korstmossen 20
10. Paddenstoelen 21
11. Themadag Veluws Water 23
12. Overzicht van rapportages 26
Bijlage 1: Vaste vogelplots Kroondomein Het Loo 27

SAMENVATTING
Deze rapportage geeft een overzicht van de monitoring van de flora en fauna op Kroondomein Het Loo door vrijwilligers in 2025. Er hebben dit jaar zo'n 40 vrijwilligers geïnventariseerd op Kroondomein Het Loo. In de meeste gevallen gaat het om vaste routes of meetpunten, die jaarlijks worden geteld.

In dit rapport worden in de hoofdstukken 2 t/m 10 per soortgroep de resultaten beschreven. In hoofdstuk 11 wordt verslag gedaan van de themadag die in het najaar van 2025 plaatsvond.

1. Inleiding

Deze rapportage geeft een overzicht van de monitoring van de flora en fauna op Kroondomein Het Loo door vrijwilligers in 2025. Het rapport geeft een zo compleet mogelijk beeld van de soorten die het afgelopen jaar zijn waargenomen en de personen en organisaties die daaraan hebben bijgedragen. Alle foto's in dit rapport zijn door de waarnemers van 2025 in Kroondomein Het Loo gemaakt.

Doel

In 2014 heeft De Vlinderstichting namens SoortenNL de coördinatie van vrijwillige tellers voor Kroondomein Het Loo op zich genomen. Het doel hiervan is om de monitoring van verschillende soortgroepen op Kroondomein Het Loo vanuit een centraal punt te coördineren en beschikbaar te maken. Zo wordt het overzicht bewaard over hoe compleet de monitoring is en wordt ook de kwaliteit van de monitoring gewaarborgd.

Betrokkenen

In 2025 hebben zo'n 40 vrijwilligers op Kroondomein Het Loo geïnventariseerd. In de meeste gevallen gaat het om vaste routes of meetpunten, die jaarlijks worden geteld. Naast lokale informatie dragen deze tellingen ook bij aan de berekening van de landelijke trends van de desbetreffende soorten. In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van alle waarnemers die in 2025 betrokken waren bij de monitoring en van wie de resultaten zijn opgenomen in deze rapportage.

Tabel 1: *Overzicht van de monitoring op Kroondomein Het Loo in 2025*

Soortgroep	Beschrijving	Organisatie	Waarnemers
Vleermuizen	landelijk meetprogramma (NEM)	Vleermuiswerkgroep Gelderland	Gerhard Glas, Bert Hanekamp & Ruud Kaal
Vogels	broedvogelmonitoring (BMP)	Sovon Vogelonderzoek Nederland	Frank Majoor, Maarten Prins, Wessel Slob & Eelke van Wijk
Reptielen en amfibieën	landelijk meetprogramma (NEM)	RAVON	Mischa van der Hout, Danny Kamp, Peter de Koning, Iwan Mensink, Peter Oostrum, Yvonne Radstake, Vince Ronde & Berco Verhoek
Beekprik	soortgerichte monitoring	KNNV Beken en Spreken	Jan Folbert, André Hartgers & KNNV Beken en Sprengen
Dagvlinders, libellen en nachtvlinders	landelijk meetprogramma (NEM) + soorteninventarisatie	De Vlinderstichting	Carin Bosch, Jurriën van Deijk, Henk van den Ende, Carolien & Peter Londerman, Koos Middelkamp, Eddy & Marianne Oorthuysen & Elma Suurland
Vliegend hert	landelijk meetprogramma (NEM)	EIS	Cor van Emst, Frank Huisman, Miriam van der Laak, John Smit, Willem van der Vegt & Sjaak Vroom
Spinnen	soorteninventarisatie		Rob Versteeg
Vegetatie	soorteninventarisatie	KNNV, plantenwerkgroep Epe-Heerde	Egbert de Boer, Ger Breman, Hetty Verstraaten & plantenwerkgroep KNNV
Korstmossen	soorteninventarisatie	BLWG	Hans Toetenel
Paddenstoelen	landelijk meetprogramma (NEM)	NMV & KNNV	Ruud Knol, Michiel Visch & Regina Vlijm

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken (hoofdstuk 2 - 10) worden per soortgroep de resultaten van de monitoring beschreven. Van verschillende onderzoeken zijn de resultaten in een eigen rapportage vastgelegd. Van deze rapportages wordt in dit document alleen een samenvatting gegeven en de titels zijn opgenomen in de literatuurlijst (hoofdstuk 12). In november heeft er weer een themadag plaatsgevonden. Het thema was 'Veluws Water'. In hoofdstuk 11 wordt een samenvatting gegeven van deze dag.

Dankwoord

Kroondomein Het Loo en SoortenNL willen iedereen die in 2025 heeft geïnventariseerd weer heel hartelijk danken voor jullie inzet! Sommigen van jullie tellen al jarenlang en hebben zo een indrukwekkende tijdreeks opgebouwd, anderen kammen een gebied helemaal uit op zoek naar de meest bijzondere soorten waar verder niemand weet van heeft. Heel erg bedankt voor jullie inspanning en betrokkenheid! Jullie zijn onze ogen in het veld. Door jullie bijdrage werken we aan de bescherming van de soorten die jullie zo nauwgezet volgen.

Uitleg over de beekprikmonitoring (foto: Gerdien Bos)

2. Vleermuizen

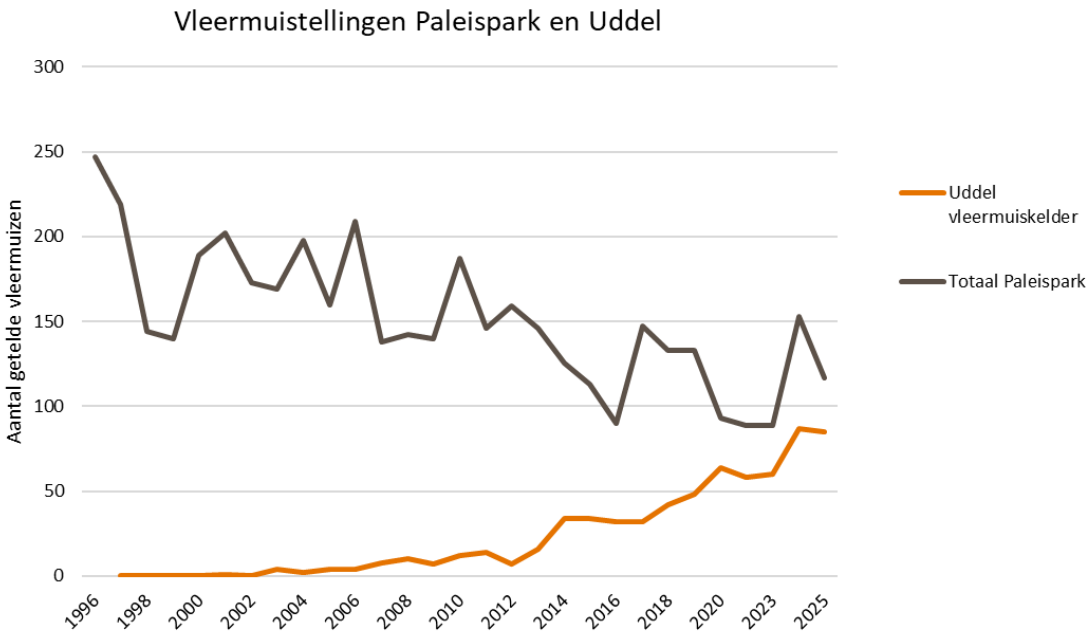
In de winter van 2024/2025 hebben er weer vleermuistellingen plaatsgevonden in de winterverblijven die al tientallen jaren geteld worden.

Vleermuiswerkgroep Gelderland telt elke winter de vleermuizen op diverse locaties op Kroondomein Het Loo (tabel 2). In de winter van 2024/2025 werden in totaal 240 (levende) vleermuizen geteld (Glas, 2025), verdeeld over een viertal soorten. Vanwege hun positie konden 85 exemplaren niet op soort gedetermineerd worden.
Het totale aantal was ruim lager dan vorig winter, vooral omdat ditmaal geen bezoek werd gebracht aan het Oude Loo. Ook was vorige winter een piekjaar vergeleken met voorgaande jaren. De vale vleermuis was weer present in de slachtkelder. Het aantal vleermuizen blijft hier laag, evenals in de ijskelder.
In de vleermuiskelder nabij Uddel was het aantal franjestaarten de helft van dat van vorige winter, maar het aantal watervleermuizen was juist duidelijk hoger. Het aantal grootoorvleermuizen was ongeveer gelijk en baardvleermuizen ontbraken opnieuw.

Tabel 2: *De resultaten van de vleermuistellingen in de winter van 2024/2025.*

	Paleispark ijskelder	Paleispark slachtkelder	Paleispark kruitkamer	Paleispark poort Oude Loo	Uddel vleermuiskelder	Aardhuis waterput	Totaal
franjestaart	15	2		n.v.t.	15		**32**
vale vleermuis		1					**1**
watervleermuis	37	13	3	n.v.t.	62		**115**
dwergvleermuis *spec.*				n.v.t.			**0**
gewone grootoorvleermuis			1	n.v.t.	6		**7**
ongedetermineerd	13	2		n.v.t.	2	68	**85**
Totaal	**65**	**18**	**4**	**0**	**85**	**68**	**240**

De aantallen vleermuizen fluctueren per soort en per locatie van jaar tot jaar, maar in het Paleispark (alle objecten samen) is een daling te zien sinds het begin van de tellingen, terwijl het aantal vleermuizen in de vleermuiskelder bij Uddel juist stijgt (afbeelding 1).

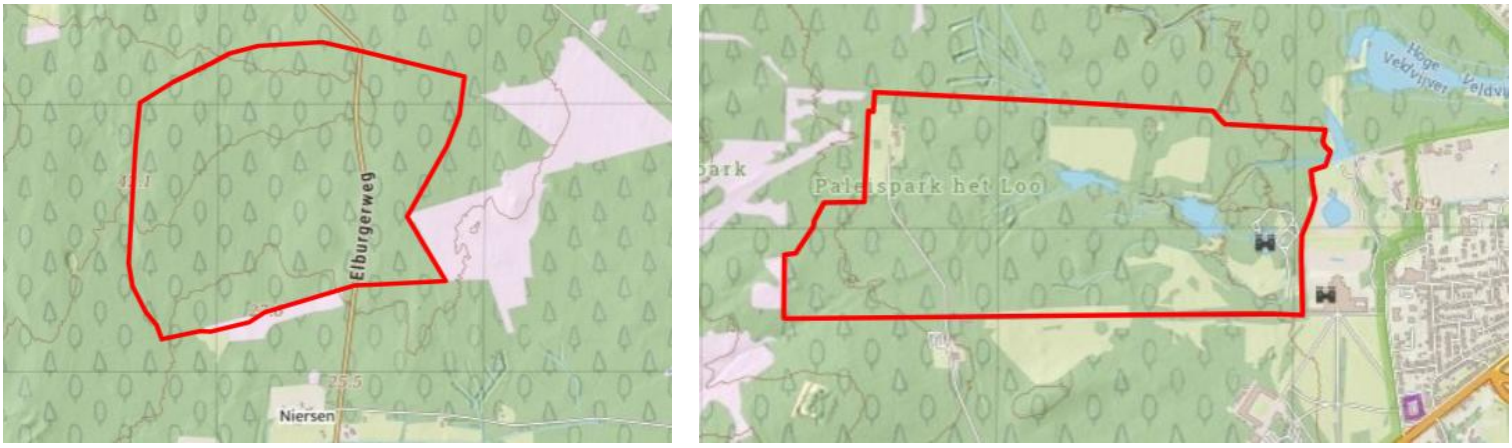
Afbeelding 1*: Vleermuistellingen op Kroondomein het Loo in de periode 1996 – 2025. Hierin is gecorrigeerd met een gemiddelde wanneer een object een jaar niet is geteld.*

3. Vogels

Op Kroondomein Het Loo worden broedvogels geïnventariseerd volgens de methode broedvogelmonitoring (BMP) van Sovon. Deze methodiek komt overeen met de methode die wordt voorgeschreven voor de SNL-monitoring. In de BMP-B (bijzondere soorten)-telling wordt een vijftal algemene SNL-soorten niet standaard geteld. Deze soorten (grote bonte specht, boomkruiper, bosrietzanger, grauwe vliegenvanger en kleine karekiet) zijn door de tellers op Kroondomein Het Loo wel meegenomen in de inventarisaties. Het doel van de monitoring is om over de jaren een zo groot mogelijk oppervlak te bezoeken, zodat een beeld wordt verkregen van welke vogelsoorten op Kroondomein Het Loo broeden. Daarom worden elk jaar andere plots gekozen uit de vaste plots die er inmiddels zijn (bijlage 1).

BMP-B

Er werden dit jaar door de vrijwilligers twee vogelplots geteld met een totale oppervlakte van 220 hectare (afbeelding 2). In totaal werden in de plots van 36 “bijzondere” soorten territoria gevonden (tabel 3).

***Afbeelding 2**: De begrenzing van de vogelplots: Schoolbos (105 ha, links) en Paleispark Midden (115 ha, rechts).*

Ervaringen van de tellers (Schoolbos)

Het Schoolbos is een bosgebied van ruim 100 ha tussen Niersen en Gortel, de Elburgerweg loopt er doorheen. Het is een wat ouder bos met zowel loofhout als naaldhout. Aan een van de randen is een klein stukje heide deel van het gebied. Bij de beginpaden van dit perceel zijn langs de Elburgerweg parkeerplaatsen die veel worden gebruikt. Er wordt veel gewandeld, veelal met honden.

Zeker in het begin was het stil in het bos, wel roodborstjes en winterkoninkjes maar afgezien van kool- en pimpelmezen bleef het vooral erg stil. Bij de eerste telronde waren er haast meer vliegtuigen dan vogels te horen. Daarom enkele dagen later nog eens ter controle langzaam fietsend een ronde gedaan. Ook toen erg weinig vogels gehoord. Alle tellingen zijn gedaan vanaf de paden. De leukste waarnemingen waren een paartje kleine bonte spechten en een ontmoeting met een wolf net buiten het telgebied!

Kleine bonte specht (foto: Eelke van Wijk)

Tabel 3: *Aantal territoria van "bijzondere" soorten in de vogelplots in 2025*

Soort	Kroondomein Paleispark midden (plot 50435)	Schoolbos (plot 85874)
appelvink	32	3
bonte vliegenvanger	5	5
boomklever	24	6
boomkruiper	28	12
boompieper		4
bosuil	2	
buizerd	2	
fluiter		2
geelgors		1
gaai	4	
glanskop	8	
goudhaan	22	3
goudvink	2	
grauwe gans	5	
grauwe vliegenvanger	9	
groene specht	2	
grote bonte specht	20	12
grote lijster	4	5
holenduif	7	
ijsvogel	1	
kleine bonte specht		1
koekoek	1	
kuifeend	2	
kuifmees	7	5
mandarijneend	6	
middelste bonte specht	8	
nijlgans	1	
putter	1	
raaf	1	
vuurgoudhaan	11	
wilde eend	1	
witte kwikstaart	1	
zanglijster		1
zwarte mees	8	6
zwarte specht	1	1
zwartkop		10
Totaal	**30**	**16**

4. Reptielen

In 2025 werden er negen plots uit het Landelijk Meetprogramma Reptielen geteld op Kroondomein Het Loo. In het plot op de Gortelse Heide is ook dit jaar weer extra onderzoek gedaan naar adders en andere reptielen.

Adder- en reptieleninventarisatie Gortelse Heide

In 2025 zijn in totaal 6 bezoeken gebracht aan de Gortelse heide in het kader van de NEM reptielenronde en/of het lopende adderonderzoek. De weersomstandigheden in 2025 waren ongunstiger voor de reptielen dan 2024; de lente was relatief warm, maar ook erg droog, gevolgd door een droge zomer. Het water in de vennen viel helaas weer snel droog, wat een grote bedreiging vormt voor de amfibieën in het gebied, want ook dit jaar zijn de eiklompen van de hei-/bruine kikker niet tot ontwikkeling gekomen.
Tijdens de veldbezoeken zijn, behalve de levendbarende hagedis, alle voorkomende reptielsoorten waargenomen (tabel 4). Het meest opvallende verschil met de twee afgelopen, nattere jaren, zijn de aantallen waargenomen zandhagedissen. Waar we vorig jaar nog bijna 60 zandhagedissen vonden, waren dat er dit jaar maar 13. Doordat het ook een veel zonniger jaar was, waren we niet verbaasd dat we minder hazelwormen en gladde slangen hebben gevonden, zij houden zich op zulke dagen veel meer verscholen.

Tabel 4: *Waargenomen reptielen op de Gortelse Heide in 2025*

Soort	Aantal
Adder	8
Gladde slang	3
Hazelworm	1
Levendbarende hagedis	0
Zandhagedis	13
Ringslang	1

De waargenomen adders, zijn 2 adulte vrouwen, 1 adulte man, 1 subadulte man, 2 subadulten waarvan geslacht niet is bepaald en 1 juveniel, ook geslacht onbepaald.
Dit jaar hebben we bij de bekende hibernacula minder adders gevonden, waarbij we bij de overwinteringsplek in het noordwesten zelfs geen enkele slang hebben gevonden. We hopen dat dit vooral een mismatch is met onze velddagen en niet dat het betreffende hibernacula niet meer gebruikt wordt. Wel blijft de bosrand aan de noordkant van het gebied zeer belangrijk voor de adder! Deze zone is wellicht smal, maar door de ligging bij het bos en op de zuidzijde, is het nog steeds een heel geschikte rand voor reptielen. Daarnaast hebben we ook weer enkele adders gevonden bij de heuvel aan de linkerkant van het fietspad.
Van de 8 adders, waren 2 waarnemingen van de bekende ‘Queen B’, die ook dit jaar weer actief was. Deze adder blijft bijzonder om tegen te komen, wetende dat zij ondertussen op hoge leeftijd is voor een adder. Daarnaast hadden we dit jaar een mannetje met een hele herkenbare tekening op de kop, die we toepasselijk de ‘Hartenprins’ hebben genoemd. Een ander mannetje heeft zich in een jaar tijd verplaatst van de overwinteringsplek in het noordoosten naar die langs het fietspad, iets wat we nog niet eerder hebben waargenomen. Dit gedrag is wel bekend uit de literatuur, zeker bij subadulte dieren.

Hartenprins (foto: Peter de Koning)

Landelijk Meetprogramma Reptielen

Dit jaar zijn naast het adderonderzoek op de Gortelse Heide in nog zeven plots reptielen geïnventariseerd. In tabel 5 is weergegeven om welke plots het gaat, hoeveel bezoeken er zijn gebracht en hoeveel soorten zijn gezien. Er zijn in de plots vooral zandhagedissen gezien en af en toe een hazelworm. Slangen zijn sporadisch waargenomen, maar wel alle drie de soorten. De levendbarende hagedis is in geen enkel plot aangetroffen. Details over de tellingen in de plots Alverschotense Heide en Dennenkamp staan in de desbetreffende verslagen (Verhoek 2025a, Verhoek 2025b)

Tabel 5: *Waargenomen reptielen in de reptielenplots in 2025*

Soort	0429 Asselsche Heide, spoor	2037 Gortelseweg	2054 Ecoduct bij spoor Assel	2057 Alverenschotense Heide	2215 Pomphulweg	2216 Dennenkamp	2226 Vosselt
Adder							1
Gladde slang		1					1
Hazelworm	1			1		1	
Ringslang				1*			
Levendbarende hagedis							
Zandhagedis	17	4	4	1	2	3	7
Aantal soorten	**2**	**2**	**1**	**3**	**1**	**2**	**3**
Aantal bezoeken	**5**	**2**	**5**	**6**	**3**	**5**	**5**

** alleen vervellingshuid*

5. Vissen en amfibieën

In de Geelmolense Beek die door de Motketel stroomt, worden jaarlijks beekprikken geteld in de paaitijd. Daarnaast wordt er één plot geteld in het Landelijk Meetprogramma Amfibieën (onderdeel van het NEM).

Beekprik

De werkgroep Sprengen en Beken van de KNNV-Apeldoorn doet jaarlijks tellingen van de beekprik in de Motketel (tabel 7). De Geelmolense Beek was tot dusverre een zeer stabiele habitat. Dit kwam tot uiting in een vrij stabiele stroming en relatief grote prikken; ook in de droge jaren. Recent is dat echter minder geworden en hield de beek steeds minder water. Tijdens de monitoringperiode in 2025 (een relatief droog voorjaar) was te zien dat de stroming sterk afnam en dat de prikken minder fors waren dan normaal. Dat heeft ook effect op andere beeksoorten. Het zeldzame beekmijtertje, een paddenstoeltje van kwel- en brongebieden, werd in minder hoge aantallen gezien.

Tabel 7: *Aantal beekprikken per bezoekdatum*

Datum	Locatie 1	Locatie 2	Paaiend	Nestbouwend	Vrijzwemmend	Rustend
26-feb	16		16			
5-mrt	3	3		6		
12-mrt	2	3		5		
20-mrt	20	5		17	7	1
27-mrt	5	23	20			
2-apr	0	11	10		1	
10-apr		14	12		2	
20-apr	0					
Totaal	**46**	**59**				

Landelijk Meetprogramma Amfibieën

De vier wateren in het amfibieënplot Kleiputten tussen Gortel en Niersen zijn tijdens drie veldbezoeken geïnventariseerd (tabel 6). Tijdens het eerste bezoek in april is ook onderzocht of amfibieën onder UV-licht voldoende oplichten (fluoresceren) om ze met lampen te kunnen monitoren. Het bleek echter dat er te weinig zicht was in het water om amfibieën op de bodem te kunnen ontdekken, omdat allerlei ander organisch materiaal ook oplicht onder de lampen. Het volledige verslag van dit onderzoekje is te lezen in ‘Lichtgevende amfibieën in ’t Loo?’ (Van der Hout, 2026).

Tabel 6: *Waargenomen amfibieën in de Kleiputten in 2025*

Soort	Water 1	Water 2	Water 3	Water 4
Alpenwatersalamander		2		7
Alpenwatersalamander (larf)	5	15		15
Bastaardkikker		5		
Bruine kikker		1		
Bruine kikker (larf)		15	20	30
Bruine kikker (juveniel)			10	
Gewone pad		1		3
Gewone pad (larf)	50	50	2000	25
Gewone pad (juveniel)			5	
Groene kikker onbepaald	2			100
Kamsalamander				
Kamsalamander (larf)		20	25	
Kleine watersalamander	6	2	3	8
Aantal soorten	**4**	**6**	**4**	**5**

6. Insecten

Op Kroondomein Het Loo worden verschillende vlinder- en libellenroutes geteld en wordt het vliegend hert langs vaste trajecten gemonitord. Er zijn in 2025 ook weer nachtvlinders geïnventariseerd met een laken en lamp, opnieuw op de Asselse Heide. Daarbij werden ook andere insectensoorten vastgelegd die op het licht afkwamen.

Dagvlinders

Er zijn in 2025 acht vlinderroutes geteld op Kroondomein Het Loo (tabel 8), waaronder vijf algemene routes en drie soortspecifieke routes voor de bosparelmoervlinder. Op alle routes samen werden in totaal 23 soorten gezien. De meeste soorten werden gezien op het bosparelmoerveldje langs de Aardhuisweg. Er werden daar ook weer enkele bosparelmoervlinders waargenomen. De bosparelmoervlinder had een relatief goed jaar, net als in 2024. Daarmee lijkt de soort de dip van een paar jaar geleden weer iets te boven te komen. Omdat de heivlinder op de route langs de Hofweg nauwelijks waargenomen werd, is deze route verruild voor een wat kansrijkere route (Aardhuisweg Uddel). Hier werden vijf heivlinders waargenomen tijdens de tellingen.
Landelijk gezien had 2025 goed vlindervoorjaar, het gemiddeld aantal vlinders lag een stukje hoger dan voorgaande jaren. De piek in het voorjaar was relatief vroeg, maar werd gevolgd door een dieper dal dan andere jaren. De piek in de zomer kwam ook vroeg en werd gevolgd door een sterke daling in de weken daarna, waarschijnlijk door de droge zomer die we gehad hebben.

Tabel 8: *Waargenomen dagvlinders op de routes in 2025*

Soort	Aardhuisweg	Aardhuisweg Uddel	Bijenveldje Gortel	Heemveldje Gortel	Javaheide Paleispark	Cannenburgergat	36 Bunder	Elspeterweg
atalanta	6		63					
bont zandoogje	7							
boomblauwtje	1	4			6			
bosparelmoervlinder	3				9	58	3	49
bruin zandoogje	69	3	188	311	1			
bruine vuurvlinder	3	1	2	3				
citroenvlinder	7	5	1		8			
dagpauwoog	1			2	6			
distelvlinder				1				
gehakkelde aurelia					1			
groentje					3			
groot dikkopje	16				5			
groot koolwitje	2		1		2			
heivlinder		5						
hooibeestje	10	5	12	41				
icarusblauwtje			2					
klein geaderd witje	4	1						
klein koolwitje	9		11	4	9			
kleine parelmoervlinder		1						
kleine vos				1				
kleine vuurvlinder	32	2	1	1				
landkaartje					1			
zwartsprietdikkopje			13					
Aantal soorten	**14**	**9**	**10**	**8**	**11**	**1**	**1**	**1**

Libellen

Langs drie libellenroutes zijn in 2025 libellen geteld op Kroondomein Het Loo (tabel 11). Deze routes maken deel uit van het meetnet voor de gevlekte witsnuitlibel in Natura 2000-gebieden in Gelderland. De routes zijn respectievelijk 2, 1 en 4x bezocht en geven dus geen totaalbeeld van de soorten die op deze locaties voorkomen. Er zijn voornamelijk voorjaarssoorten waargenomen. Bijzonder is dat vier van de vijf in Nederland voorkomende witsnuitlibellen zijn gezien op de routes in het Paleispark. Ook de plasrombout is een zeldzame soort en deze werd dit jaar parend aangetroffen.
De route langs de Pomphulweg is in 2025 voor het laatst geteld. Omdat dit hoogveenven helemaal dichtgroeit, komen er nog maar weinig libellen voor.

Tabel 11: *Waargenomen libellen op de routes in 2025*

Soort	Wieselse plas, Wenum-Wiesel	Ven Pomphulweg - Asselse Hei	Paleispark Het Loo - Achterpad
azuurwaterjuffer	73	14	81
bruine korenbout	1		
bruine winterjuffer	2		
gevlekte witsnuitlibel	1	1	11
gewone oeverlibel	11		1
grote keizerlibel	1		3
grote roodoogjuffer	24		10
koraaljuffer			1
lantaarntje	26		2
oostelijke witsnuitlibel	1		1
plasrombout	8		4
platbuik			1
sierlijke witsnuitlibel	7		1
smaragdlibel	5		4
variabele waterjuffer	10		2
venwitsnuitlibel			28
viervlek	44	5	42
vroege glazenmaker	4		2
vuurjuffer	5	4	11
vuurlibel	2		
watersnuffel	5		3
Aantal soorten	**18**	**4**	**18**

De zeldzame plasrombout plant zich voort in het Paleispark (foto: Gerdien Bos)

Vliegend hert

Sinds 2021 wordt langs vaste transecten het vliegend hert gemonitord op Kroondomein Het Loo (tabel 10). Deze transecten maken onderdeel uit van het Landelijk Meetprogramma vliegend hert. De meeste individuen werden zoals gebruikelijk gezien bij de Elspeterweg. Bij het Aardhuis werden iets meer exemplaren gezien dan vorig jaar, maar het aantal blijft hier aan de lage kant. De Boshuisweg is dit jaar voor het eerst geteld en ook hier werden gemiddeld per bezoek veel individuen gezien, alleen was het totaal aantal tellingen lager dan langs de Elspeterweg. Het transect langs de Niersenseweg is niet meer geteld. Hier werd al jaren geen vliegend hert meer gezien.

Tabel 10: *De resultaten van de transecten voor vliegend hert in 2024*

Transect	Aantal bezoeken	Aantal individuen
Aardhuis (TRLC01015)	6	6
Elspeterweg (TRLC01038)	6	28
Boshuisweg (TRLC01049)	3	10

Nachtvlinders

In 2025 zijn, net als in 2024, de nachtvlinders rond de Pomphulweg bij Assel geïnventariseerd met behulp van een lakenopstelling en soms ook met een zoetstof om drinkende nachtvlinders aan te trekken. Door de variatie aan loofbomen, naaldbomen, heide en een ondergroei van zowel rode als blauwe bosbes is een grote verscheidenheid aan soorten waargenomen: in totaal 310 soorten. Hieronder worden een aantal kenmerkende soorten genoemd die zijn vastgesteld.

Bossen met ondergroei van bosbes

Rond de Pomphulweg staat in de bossen een flinke ondergroei van blauwe en rode bosbes. Dit zijn uitstekende waardplanten voor veel verschillende soorten nachtvlinders, waarvan een groot deel voornamelijk of zelfs uitsluitend van de Veluwe bekend is. Enkele specialisten van blauwe bosbes die zijn aangetroffen, zijn de crèmestipspanner, bandvoorjaarsuil, roestuil, bruine bosbesuil, bosbeshaakbladroller, bosbespalpmot en de bosbeslangsprietmot. Van deze laatste soort zijn landelijk maar zeer weinig waarnemingen bekend.

Specialisten van rode bosbes die in het gebied zijn vastgesteld, zijn onder andere de vossenbesmineermot, vossenbesvouwmot, prachtbosbesbladroller en de tweepuntige lijnbladroller (deze laatste leeft op beide bosbessoorten).

Twee typische soorten die (voornamelijk) van bosbes leven zijn de roestuil (links) en de tweepuntige lijnbladroller (rechts) (foto's: Jurriën van Deijk)

Naaldbos

In het perceel staan daarnaast enkele grove dennen. Vooral in de bast van beschadigde jonge bomen leven de rupsen van de schorssparspiegelmot en de bandspiegelmot. In verschillende zwammen in het gebied leven bovendien de rupsen van de landelijk zeldzame koolzwammot.

Heide en graslanden
Buiten de bossen rond de Pomphulweg liggen heideterreinen en schrale graslanden. In deze habitats komen eveneens landelijk zeldzame soorten voor, zoals zwartpuntvolgeling, getande vlakjesmot, satijnvlakjesmot, randjesuil en bruine granietuil.

Bijvangsten tijdens het nachtvlinderen
Tijdens het kijken naar nachtvlinders werden ook andere soortgroepen, voor zover mogelijk, op naam gebracht. Dit leverde enkele bijzonder leuke waarnemingen op, waaronder verschillende soorten gaasvliegen. De zeldzaamste daarvan was het egaal grijsje (*Sympherobius fuscescens*). Dit betrof pas de achtste waarneming in Nederland sinds 2000. In totaal werden vijf verschillende individuen gezien, verspreid over drie nachten. Deze soort is een specialist van dennenbossen op zandgronden, net als de dennengaasvlieg (*Chrysopa dorsalis*), die eveneens werd aangetroffen.
Een andere opvallende vondst was die van twee lantaarnsponsgaasvliegen (*Sisyra terminalis*). Samen met een andere vondst in 2024 in hetzelfde gebied gaat het hiermee om de noordelijkste gevallen ooit in Nederland. Waarschijnlijk zijn deze dieren van ver komen aanvliegen, aangezien de larven leven in zoetwatersponzen van grote rivieren.

Ook werd opnieuw de veenmosblindwants waargenomen. Vorig jaar werd op exact dezelfde plek de eerste landelijke waarneming sinds 1966 gedaan. Dit jaar troffen we in totaal vijf exemplaren aan, met als maximum drie in één nacht. Dat maakt het zeer aannemelijk dat er een lokale populatie aanwezig is in de directe omgeving van de Asselse Heide.

De zeldzame gaasvlieg egaal grijsje is een specialist van dennenbossen op zandgronden (foto: Jurriën van Deijk)

7. Spinnen

In 2025 is op Kroondomein Het Loo weer een inventarisatie gedaan naar spinnen door spinnenexpert Rob Versteeg. De nadruk lag hier niet op een kwantitatieve analyse, maar op het vinden van (zoveel mogelijk) soorten om de lokale biodiversiteit in beeld te brengen.

De Veentjes

Het onderzoeksgebied De Veentjes is in 2025 nogmaals bezocht. Het doel was om te onderzoeken of in het tweede jaar nog veel nieuwe soorten gevonden zouden worden. In 2024 werden er vier bezoeken gebracht en 67 spinnensoorten gevonden. Dit jaar werden er nog eens vijf bezoeken gebracht en 70 soorten gevonden. Vijfentwintig daarvan waren nieuw voor dit onderzoek. In totaal zijn er dus 92 soorten spinnen gevonden in De Veentjes.
Over het algemeen zijn met name soorten aangetroffen die horen in het onderzochte gevarieerde bosgebied, bestaande uit: gemengd bos; delen met voornamelijk naaldbos; delen met voornamelijk loofbos; veel grote oude eiken; oude dennen; wat vochtigere plekken; donkere bermen; lichte open bermen; zelfs zeer brede bermen. Omdat spinnen in vrijwel alle delen van het jaar actief zijn en de actieve periode per soort verschilt, zullen er zeker soorten gemist zijn die voornamelijk actief zijn buiten de onderzochte periode. Ook zullen er soorten gemist zijn die beter gevonden kunnen worden met andere inventarisatiemethoden. Ondanks deze beperkingen geven de gevonden soorten waarschijnlijk toch een redelijk goed beeld van de spinnen-diversiteit in het gebied. Voor een volledig soortenoverzicht en meer informatie over de inventarisatie, zie het verslag ‘Monitoring spinnensoorten in De Veentjes 2025’ (Versteeg, 2025a).

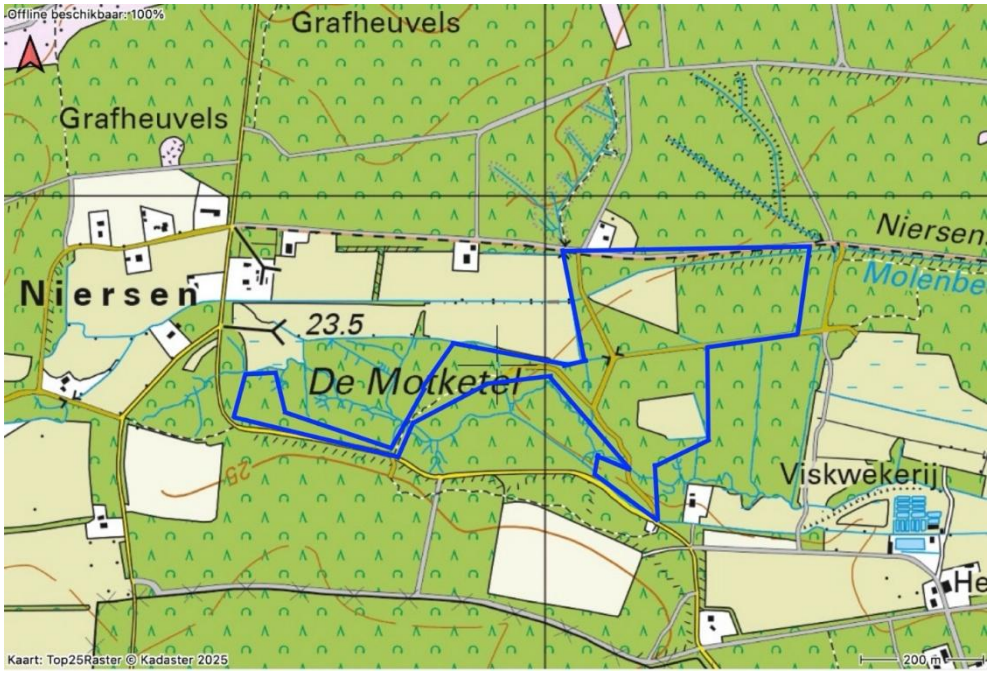

*Groene jachtspin (*Micrommata virescens*) in De Veentjes (foto: Rob Versteeg)*

De Motketel

In de Motketel is in 2025 vooral een verkennend vooronderzoek gedaan naar de meest geschikte zoeklocaties. Er werden zes bezoeken gebracht aan het gebied. Het bleek een behoorlijke uitdaging om spinnen te vinden, omdat een groot deel van de bosbodem vrij weinig ondergroei heeft. Wel een dikke bladstrooisellaag van veelal beuken (met ook eiken en grove den), maar zulk bladstrooisel verteert slechts zeer langzaam en zorgt vaak voor een armere strooiselfauna. Het meest kansrijk zijn dan structuurrijke plekken op de bodem, waarvan eventueel strooisel gezeefd kan worden. Op enkele plekken zijn er wel delen met bosbes, grassen en mossen en later in het jaar varens. Daar kon vaak ook het sleepnet ingezet worden. Een grote uitzondering op de kale dikke bladstrooisellaag vormt

het bosdeel ten oosten van de driehoekige bosweide (zie afbeelding 3): dit deel bevat over een groot deel berken en elzen, is vochtig tot nat en heeft een dichte en gevarieerde bodemlaag met mossen, grassen en bosbes. Hier ligt ook zeer veel dood hout op de bodem. De twee kleinere bosweides in De Motketel vormen een min of meer op zichzelf staand biotoop. Vooral de zuidelijk bosweide is ook behoorlijk nat.
In het onderzoek zijn 62 spinnensoorten gevonden. Voor een volledig soortenoverzicht en meer informatie over de inventarisatie, zie het verslag 'Monitoring spinnensoorten in De Motketel 2025' (Versteeg, 2025b).

***Afbeelding 3**: De begrenzing van het op spinnen onderzochte gebied in de Motketel.*

8. Planten

De plantenwerkgroep van de KNNV Epe-Heerde inventariseerde in 2025 opnieuw de planten in de Motketel. Daarnaast is in enkele terreinen gezocht naar bijzondere plantensoorten. De Hertenkamp werd dit jaar niet meer bezocht.

Motketel

In de Motketel werden het orchideeënveld en de percelen rondom de Rode Beek geïnventariseerd op de aanwezige plantengroei door de plantenwerkgroep van de KNNV, afdeling Epe-Heerde. Op het orchideeënveld, onderverdeeld in vier deelgebieden, werden tijdens twee veldbezoeken in totaal 75 soorten gevonden, precies evenveel als vorig jaar. Ten opzichte van voorgaande jaren werden enkele soorten voor het eerst aangetroffen, maar geen van deze soorten is echt bijzonder voor dit terrein. In het orchideeënveld werden 532 rietorchissen geteld. Ondanks het feit dat er steeds in de maand juni wordt geteld, is het opvallend dat de aantallen in de loop van de jaren per deelgebied nogal wisselen. Bovendien lijkt het totaal aantal bloeiende planten in de loop der jaren af te nemen.
Rondom de Rode Beek werden 145 soorten aangetroffen. Dichte veldbies, schietwilg en trekrus waren nieuw in het gebied. De blauwe knoop en de ringelwikke werden juist in 2025 niet meer aangetroffen. Ook de moeraswolfsklauw is niet meer gevonden. Door het verdwijnen van open plekken zijn de groeiomstandigheden voor deze soort verslechterd. Van de koningsvaren werden vooral jonge plantjes gezien, maar inmiddels ook exemplaren met sporenaren. Meer details over de inventarisaties en de exacte groeiplaatsen zijn te vinden in het inventarisatieverslag (KNNV, 2025).

Zeldzame plantensoorten

Binnen Kroondomein Het Loo wordt al enkele jaren gezocht naar bijzondere plantensoorten en worden de locaties vastgelegd. Afgelopen zomer zijn het Uddelsche Buurtveld en De Vosselt zorgvuldig doorzocht op het voorkomen van kwetsbare plantensoorten en indicatorsoorten. Het doel van de zoektochten is om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van die soorten in vergelijking met die van een aantal jaren geleden. Wat opviel: het aantal planten van fraai hertshooi, kruip- en stekelbrem, rood guichelheil en kleine tijm was boven verwachting. De bloei van kruipbrem is deze zomer zelfs zeer uitbundig geweest. Daartegenover staat dat het aantal planten klein warkruid, zonnedauw, veenbies, bruine en witte snavelbies nogal tegenviel.

De bloei van kruipbrem is deze zomer zeer uitbundig geweest (foto: Ger Breman)

9. Korstmossen

De inventarisatie van korstmossen in oude bossen van Kroondomein Het Loo, die in 2021 is gestart, is voortgezet in 2025. Het doel van het onderzoek, dat in samenwerking met de BLWG werd uitgevoerd, was het herbezoeken van oude waarnemingen om de status van de epifyten (soorten van schors) van zure schors en oude bossoorten te actualiseren en minder goed bezochte gebieden op epifyten te inventariseren.

Tijdens het onderzoek in 2025 zijn 17 km-hokken bezocht en zijn in totaal 110 soorten waargenomen, waarvan 39 zeldzame tot zeer zeldzame soorten en 14 Rode Lijstsoorten. De onderzochte hokken lagen rond Uddel en bij het Gortelse bos en bevatten zowel heidegebieden als oud bos en productiebos.
Een bijzondere vondst op dood hout is het koraalblaadje (*Cladonia parasitica*). Deze soort is op één plek gevonden in het Gorstelse bos. Ook werd bruin schorssteeltje (*Chaenotheca brunneola*) gevonden, een soort uit een familie die indicatief is voor hoge natuurwaarden. In heidegebied De Bieze zijn de typische soorten van heide en stuifzand aangetroffen, zoals hamerblaadje (*Cladonia strepsilis*) en stuifzandstaqpelbekertje (*Cladonia verticillata*).

Bruin schorssteeltje (foto: Hans Toetenel)

Aandachtssoorten in dit onderzoek waren soorten van zure schors en soorten van oude beuken- en eikenbossen. Er is een duidelijke correlatie tussen de aard van het bosgebied en de aanwezigheid van aandachtssoorten: de km-hokken met aandachtssoorten maken meestal deel uit van een bosreservaat of bevatten oude laanbomen. In jonge gemengde productiebossen zijn de eiken en beuken nog niet op een leeftijd die de vestiging van de aandachtsoorten doet slagen. Op de dennenpercelen komen de aandachtsoorten niet voor. Er zijn in totaal 97 waarnemingen van aandachtsoorten. Opvallend is het hoge aantal aandachtsoorten in km-hok 187-478, Gortel-Elspeet.
Een overzicht van de gevonden aandachtssoorten en de Rode Lijstsoorten is te vinden in het onderzoeksverslag (Toetenel, 2026).

10. Paddenstoelen

De jaarlijkse paddenstoelenexcursie op de Dassenberg heeft weer plaatsgevonden en heeft weer een aantal leuke vondsten opgeleverd. Ook is in 2025 het paddenstoelenplot uit het Meetprogramma Bospaddenstoelen (NEM) weer geteld.

Paddenstoelenexcursie

Zoals zo langzamerhand gebruikelijk plant de KNNV-paddenstoelenwerkgroep Apeldoorn ieder jaar een excursie op de Dassenberg, in 2025 inmiddels voor de 11e keer. Op 27 oktober 2025 speurden zo'n zeven personen de bodem en al dan niet rottende (beuken-) stammen af, hetgeen uiteindelijk 63 soorten opleverde. Ook nu weer werd de kammetjesstekelzwam aangetroffen, niet fraai meer en met slechts een enkele exemplaar aanwezig. Want de beukenstam waarop hij groeit raakt zo langzamerhand "uitgeput", te sterk vermolmd waardoor na zo'n 10 jaar de soort amper nog fructificeert. Maar er ligt genoeg dood hout, genoeg potentie om de kammetjesstekelzwam op een andere locatie te vinden. Verder was ook nu weer de valse teervlekkenzwam present. Zo'n 10 jaar geleden zeer zeldzaam en amper bekend in Nederland maar nu bezig met een "verovering". Op de Dassenberg kennen we inmiddels vijf locaties van de soort. Vermeldenswaard is de vondst van bloedhuidje (*Phanerochaete sanguinea*), in de NMV-standaardlijst overigens bekend als rozerode korstzwam (*Peniophora sanguinea*), een vrij zeldzame korstzwammensoort die op de Rode Lijst als BE (= bedreigd) staat. Bloedhuidje is als naam terecht gekozen omdat deze korstzwam op een gestold korstje bloed lijkt. Als ondergrond prefereert hij naaldhout maar een enkele keer groeit hij ook op dood beukenhout zoals op de Dassenberg.

De zeldzame korstzwam bloedhuidje was een bijzondere verrassing tijdens de excursie (foto: Pauline Essenstam)

Een greep uit de waarnemingen tijdens de Dassenberg-excursie (foto's: Ruud Knol)

Meetprogramma Bospaddenstoelen

Aan het paddenstoelenplot in het paleispark werd eind 2025 één bezoek gebracht om de paddenstoelen te monitoren. Er werden 25 soorten gevonden (tabel 13).

***Tabel 13**: Paddenstoelen waargenomen in het Meetprogramma Bospaddenstoelen in 2025*

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
Piptoporus betulinus	Berkenzwam
Gymnopilus penetrans	Dennenvlamhoed
Phaeolus schweinitzii	Dennenvoetzwam
Hypholoma capnoides	Dennenzwavelkop
Claviceps purpurea	Echt moederkoren
Fomes fomentarius	Echte tonderzwam
Antrodiella	Elfenbankje p.p. (Antrodiella) (G)
Mensularia radiata	Elzenweerschijnzwam
Laccaria laccata	Gewone fopzwam
Calocera viscosa	Kleverig koraalzwammetje
Lactarius hepaticus	Levermelkzwam
Bionectria	Meniezwammetje p.p. (Bionectria) (G)
Galerina	Mosklokje p.p. (Galerina) (G)
Baeospora myosura	Muizenstaartzwam
Mycena	Mycena (G)
Amanita gemmata	Narcisamaniet
Dacrymyces stillatus	Oranje druppelzwam
Phyllotopsis nidulans	Oranje oesterzwam
Chondrostereum purpureum	Paarse korstzwam
Trametes hirsuta	Ruig elfenbankje
Pezicula	Schorsbekertje p.p. (Pezicula) (G)
Pycnoporus cinnabarinus	Vermiljoenhoutzwam
Stereum subtomentosum	Waaierkorstzwam
Schizophyllum commune	Waaiertje
Psathyrella piluliformis	Witsteelfranjehoed

11. Themadag Veluws Water

Op woensdag 5 november 2025 vond de themadag 'Veluws Water' op Kroondomein Het Loo plaats. Er was weer een gevarieerd programma van lezingen, ontmoeting en excursie. En dat alles met heerlijk zacht en zonnig najaarsweer.

Klimaatslim waterbeheer in de Motketel

In de afgelopen jaren heeft in de Motketel een Landschapsecologische Systeemanalyse (LESA) plaatsgevonden. Jaap Bouwman, ecoloog bij Kroondomein Het Loo, vertelde daarover en tijdens de excursie konden we het gebied zelf zien. De Motketel is een sprengengebied bij Vaassen met een rijke flora en fauna. In deze tijd van klimaatverandering, waarin droge perioden steeds vaker voorkomen, zijn natte natuurgebieden zoals de Motketel extra waardevol en tegelijk kwetsbaar. De sprengen zijn geen natuurlijke stromende wateren: ze zijn gegraven, de oudsten al in de 14^{e} eeuw. Het gebied heeft dus, naast de ecologische waarde, ook een rijke cultuurhistorie. De vraag die daarom centraal stond tijdens het onderzoek was: "*Wat zijn de mogelijkheden om het landschapsecologisch functioneren van de Motketel te verbeteren zonder daarbij afbreuk te doen aan de bestaande cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten van het gebied?*" Wat het waterbeheer in de Motketel lastig maakt, zijn de verticale kleischotten in de bodem. Naast elkaar gelegen sprengen kunnen daardoor gevoed worden door verschillende systemen. Bodemboringen in het gebied wezen uit dat de gangbare bodemkaart helemaal niet klopte. Er bleken veenrestanten in de bodem te zitten. Dit komt overigens overeen met historische kaarten, waar de Motketel de naam Zoerveen/Stoerveen draagt. Dat verklaart ook waarom het gebied nooit droogvalt. Ook in de meest droge periode blijft het gebied nat, omdat het voortdurend grondwatergevoed is. Er is een sterke hydrologische motor. De uitkomsten van de LESA geven aanleiding om in de Motketel te denken aan veenherstel. Door het intensieve sprengenstelsel is het gebied sterkt ontwaterd (nog versterkt door verbossing en waterwinning). Veenherstel is waardevol omdat het CO_2 vastlegt en omdat water in tijden van droogte langer vastgehouden kan worden. Dit kan bereikt worden door het dempen of verondiepen van sommige sprengen. In de komende tijd zal gekeken worden hoe de doelen het beste bereikt kunnen worden, met behoud van de cultuurhistorische en natuurlijke waarden.

Ringslang

Tariq Stark van RAVON vertelde over zijn favoriete reptiel: de ringslang. Reptielen leven over het algemeen in droog leefgebied, maar de ringslang is de grote uitzondering. De slang is een echte cultuurvolger en komt in ons land veel in stedelijk gebied voor: de verspreiding kan beschreven worden als een soort hoefijzervorm rondom het IJsselmeer. De ringslang is ook het grootste reptiel van Nederland: de vrouwtjes kunnen wel 130 cm lang worden!
Drie elementen mogen niet ontbreken in het leefgebied van de ringslang:

1. Voedsel (water, want de belangrijkste prooien zijn amfibieën)
2. Ei-afzetplaatsen (broeihopen)
3. Overwinteringsplaatsen (hoog en droog)

Van oudsher heeft de ringslang in Nederland altijd de veehouderij gevolgd. Hier waren alle drie de elementen van nature te vinden: veedrinkplaatsen, mestvaalten en terpen. Met het verdwijnen van de mestvaalten ging ook de ringslang achteruit. Ei-afzetplaatsen beperken zich nu tot compost- en bladhopen. Daarom zijn speciale broeihoopwerkgroepen in het leven geroepen die de ringslang helpen aan voortplantingsplekken in leefgebieden waar die ontbreken. Het recept:

- 1/3 mest, 1/3 brandstof (bladeren/compost, etc.), 1/3 takken
- Op een zonnige plek met begroeiing en water in de nabijheid
- Op afstand van verkeer en drukke wegen

Nieuwe Rode Lijst Libellen

In het afgelopen jaar is gewerkt aan een nieuwe Rode Lijst Libellen, vertelde Gerdien Bos van De Vlinderstichting. De vorige Rode Lijst stamde uit 2011 en er zijn flinke verschuivingen te zien. Rond 2011 ging het nog goed met de libellen in Nederland. Natuurlijk waren er zorgenkindjes, vooral onder de zeldzame venlibellen, maar veel andere soorten rukten toen op of waren zich aan het herstellen na een verbetering van de waterkwaliteit (vooral van stromende wateren). Ten opzichte van 2011 staan er nu meer soorten in de categorieën Bedreigd en Ernstig Bedreigd. Vooral veel vensoorten zijn in deze categorieën terecht gekomen, ook soorten die voorheen nog algemeen waren. Natuurlijk is er ook nog steeds goed nieuws: de sierlijke en oostelijke witsnuitlibel zijn teruggekeerd in ons land, nadat ze eerder waren verdwenen. En veel zuidelijke, warmteminnende soorten breiden zich nog steeds uit. Maar daarnaast is er de zorgelijke ontwikkeling dat veel “gewone” soorten nu een negatieve aantalstrend hebben. Dit komt vooral tot uitdrukking in de Rode Lijst volgens criteria van het IUCN: hierin ligt meer nadruk op de korte termijntrend dan in de Nederlandse Rode Lijst. Soorten als blauwe en bruine glazenmaker, gewone pantserjuffer, grote en kleine roodoogjuffer en zelfs het lantaarntje worden bedreigd in hun voortbestaan. Als zelfs onze minst kritische soorten het al zo moeilijk hebben, hoe kunnen de andere soorten dan overleven? En wat zegt dat over onze eigen leefomgeving? De nieuwe Rode Lijst laat zien dat er dringend aandacht moet komen voor onze “Basiskwaliteit Natuur”, de natuur om ons heen, in stedelijk en agrarisch gebied.

Ontwikkelingen in vennen

Op de libellen en andere fauna van vennen ging Hein van Kleef van Stichting Bargerveen nog wat dieper in. Rond 1950 begon er aandacht voor vennen te komen. Het eerste venherstelproject vond toen plaats bij de Oisterwijkse Vennen in Noord-Brabant. De problemen die vooral spelen in vennen zijn verzuring en vermesting. In zwakgebufferde vennen ligt de nadruk bij venherstel op baggeren en het tegengaan van de verzuring. In zuren vennen ligt de focus meer op optimalisatie van de hydrologie en het plaggen van oevers.

Hoewel de verzurende depositie (“zure regen”) is afgenomen, is de stikstofdepositie nog steeds te hoog en spelen er ook effecten van klimaatverandering in vennen (warmer water, neerslagpatronen veranderen, arealen van soorten verschuiven). In de tijd van de zure regen is er in zure vennen een laag organisch materiaal gevormd. Door de verzuring kwamen ionen zoals calcium vrij en stegen de CO_2-concentraties in het water. Soorten als veenmos en knolrus groeiden toen even heel hard, maar stierven af toen de voorraad calcium op was en de beschikbaarheid van CO_2 weer minder werd. Deze laag organisch materiaal ligt nog steeds op de bodem van zure vennen.

Rond 2009 gebeurde er iets anders: in veel vennen verdwenen plotseling hele velden van diepwortelende helofyten (planten die in het water wortelen en bladeren hebben boven water), onder andere snavelzegge. Dit is gepaard gegaan met de afname van verschillende soorten waterdieren (macrofauna). De oorzaak van deze verandering is nog onbekend. Inmiddels speelt verzuring niet meer zo’n rol, maar is klimaatverandering een belangrijke driver in venprocessen. Door de opwarming van het venwater in combinatie met de afnemende zuurgraad is er een hogere activiteit in venbodems en daardoor een groter zuurstofverbruik. Dit leidt tot minder beschikbare zuurstof in het water, wat een negatief effect heeft op de macrofauna. Experimenten met libellenlarven laten zien dat typische vensoorten zoals maanwaterjuffer en noordse witsnuitlibel grote moeite hebben om zich aan te passen aan lagere zuurstofconcentraties. Zoektochten naar de larven leerde dat ze de locaties in het ven opzoeken die relatief koud zijn (noordelijke oever) en waar weinig slib is.

In verdere venherstelprojecten is het daarom wellicht goed om de organische (slib)laag te verwijderen. Voordat dit grootschalig uitgevoerd wordt, is er echter meer onderzoek nodig naar de effecten van deze ingrijpende maatregel.

Foto's: Regina Vlijm

12. Overzicht van rapportages

Glas, G.H. (2025). *Inspectie in de winter 2024/2025 van vleermuiswinterkwartieren op Koninklijk Domein Het Loo te Apeldoorn*. Excursieverslag GHG/2025 - 01. Vleermuiswerkgroep Gelderland, Arnhem, mei 2025.

KNNV (2025). *Inventarisatie van de percelen Orchideeënveld Motketel en Rode Beek (Kroondomein) 2025*. Plantenwerkgroep KNNV - afdeling Epe / Heerde, november 2025.

Toetenel, H. (2026). De inventarisatie van korstmossen in oude bossen van Kroondomein Het Loo 2025.

Van der Hout, M. (2026). Lichtgevende amfibieën in ’t Loo?

Verhoek, B. (2025a). Inventarisatie Herpetofauna. Traject 2057, Alverschotense Heide 2025.

Verhoek, B. (2025b). Inventarisatie Herpetofauna. Traject 2216, Dennenkamp 2025.

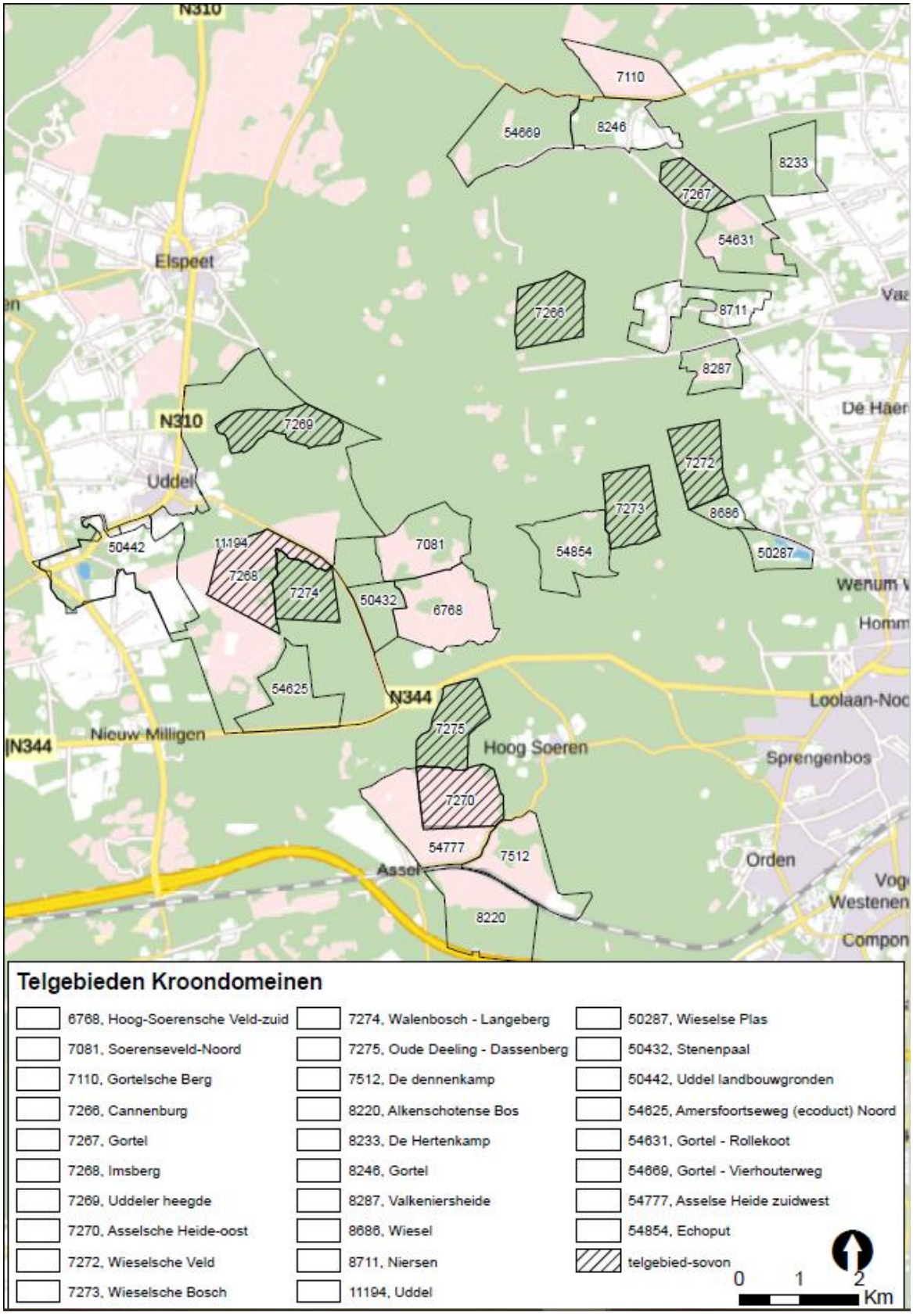
Versteeg, R. (2025a). *Monitoring spinnensoorten in De Veentjes 2025 (aanvulling op het verslag over een ruimer gebied in 2024)*. Apeldoorn, september 2025.

Versteeg, R. (2025b). *Monitoring spinnensoorten in De Motketel 2025*.

Vogelplot Schoolbos bij zonsopkomst (foto: Eelke van Wijk)

Bijlage 1: Vaste vogelplots Kroondomein Het Loo

De Vlinderstichting